

Оригинални научни рад
УДК: 811.163.41'373.21
811.163.41'373.232.1
DOI: 10.5937/zrffp56-65120

АНТРОПОНИМИ У МИКРОТОПОНИМИМА ДЛЕКСИНДЧКЕ ОКОЛИНЕ

Душан Р. СТЕФАНОВИЋ¹

Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици
Филозофски факултет
Косовска Митровица (Србија)

¹ dusan.stefanovic@pr.ac.rs, dusan93esn@gmail.com;

 <https://orcid.org/0009-0007-8668-7016>

Примљен: 23. 2. 2026.
Прихваћен: 23. 6. 2026.

АНТРОПОНИМИ У МИКРОТОПОНИМИМА АЛЕКСИНАЧКЕ ОКОЛИНЕ

Кључне речи:
антропонимија;
микротопонимија;
ономастика;
Алексиначко
Поморавље.

Сажетак. Предмет истраживања у овом раду су антропоними (мушка и женска лична имена, мушки и женски хипокористици, мушки лични надимци, фамилијарни надимци, презимена, етници и етноними) који учествују у образовању микротопонима у алексиначкој околини. Највећа пажња посвећена је структурној анализи, с тим да је дат коментар и о семантици појединих антропонимских категорија, у случајевима у којима смо то сматрали пригодним. Анализирана грађа показује широку заступљеност антропонима у микротопонимији, те, сходно томе, овај рад представља и логичан наставак наших досадашњих ономастичких истраживања алексиначке околине.

Антропоними у микропонимији сагледају однос између процеса именовања одређеног простора и различитих друштвено-историјских прилика. Релација ових двеју ономастичких категорија изазивала је потребу за њиховом детаљнијом анализом, те је посебна пажња посвећивана управо уделу антропонима у микропонимији одређених крајева. На основу података из литературе јасно је да је обрађиван удео антропонима у микропонимији Колашина у Црној Гори (Pižurica, 1976), Сврљига (Богдановић, 1980), Прешева (Трајковић, 2011), централног Косова (Букумирић, 2015), јабланичког краја (Жугић, 2016), Левча (Обрадовић, 2020) итд. Антропоними у микропонимији чине један од најзначајнијих мотивационих слојева при њиховом именовању, а као основна функција овог типа микропонима издваја се *идентификација простора*. Свака ономастичка категорија се на тај начин користи као језичко средство за прецизно разграничење или издвајање локалитета у оквиру једног географског подручја. Уосталом, како наводи Недељко Богдановић, „детерминације антропонимског порекла представљају ознаке за диференцијацију објеката у простору према власништву или каквој другој, из самог назива невидљивој вези” (Богдановић, 1986, стр. 19). Дакле, „антропонимом се упућивало на власничку релацију или се објекат идентификовао у контексту близине нечијег станишта” (Обрадовић, 2020, стр. 129). Тиме микропоними овог типа чине поуздан извор за сећање на појединце или читаве фамилије.

У овом раду биће представљен систем антропонима у микропонимији алексиначке околине. Ономастичка грађа анализирана у овом раду укључује и корпус који је аутор самостално прикупио на терену², али и корпус објављен у *Речнику Алексиначкој Поморавља* (надаље: РАП) Недељка Богдановића и Маје Радоман Цветићанин (2022), а који се односи на предмет истраживања овог рада.³

² Један део анализираних грађа прикупљан је током летњих месеци 2022. године под покровитељством Одбора за ономастику САНУ и наведен у докторској дисертацији аутора рада без даље анализе (Стефановић, 2024).

³ Ономастичка грађа је у РАП, знатно више него што је уобичајено и својствено дијалекатским речницима, нашла своје место из више разлога, и то: 1) како би били

При именовању микротопонима алексиначке околине учествују различите антропонимске категорије. На терену су забележени микротопоними који у детерминативном делу имају мушка и женска лична имена, мушке и женске хипокористике, мушке личне надимке, презимена, те етнике и етнониме. Свака од наведених ономастичких категорија биће анализирана засебно како бисмо добили ширу слику о уделу антропонима у микротопонимији алексиначке околине, а највећа пажња биће посвећена структурној анализи грађе, којој смо приступили из разлога што је видно забележен велики број двочланих назива, о чему пише и Михаило Шћепановић, истичући да управо „[...] најстарији слој антропонима у топонимији представљају супстратни и двочлани словенски називи, док је затим услиједио нанос календарских имена, деминутива, хипокористика и пејоратива који су ширили обим и богатали фонд антропонима” (Шћепановић, 2007, стр. 172).

Грађа којом располажемо обухвата микротопониме из двадесет села алексиначке околине.⁴ Приметно је да су као мотивна лексема доминантни антропоними за означавање мушког рода, те ћемо најпре анализирати микротопониме са мушким личним именом као детерминативом. Наравно, „екстралингвистички фактори, у првом реду патријархална устројеност породичне заједнице и примат мушкарца у њој, условили су знатно чешће именовање локалитета по именима мушких особа” (Жутић, 2016, стр. 96). Укупно је забележено шеснаест микротопонима са мушким личним именом као детерминативом, а сваки од њих посматраћемо засебно, будући да се на читавом терену готово не јављају исти антропоними као мотивне лексеме. Утврђено је порекло забележених мушких личних имена уз коментар о структури ниже наведених микротопонима.

У грађи којом располажемо забележено је шеснаест микротопонима са мушким личним именом као детерминативом.

Једночлани микротопоними: *Лазарево* (Л)⁵; *Чегдино* (имање Кв)⁶.

наведени гласовни ликови сваког насељеног места уз издвајање свих етника и ктетика; 2) како би се истакао семантички део појединих микротопонима; 3) како би остала забележена загонетна или старија лична имена (Богдановић и Радоман Цветићанин, 2022, стр. 9). Иако је у РАП навођена, дакле, и ономастичка грађа, ексцерпцијом је утврђено свега шест микротопонима са антропонимом као детерминативом. Будући да ексцерпирана грађа из РАП није акцентована, у примерима преузетим из овог корпуса нису додавани акценти ради очувања њиховог изворног облика.

⁴ Грађа за рад прикупљана је у следећим алексиначким селима: Банковац (Бц), Бован (Б), Горњи Људеш (ГЉ), Гредетин (Г), Грејач (Гч), Доња Пешчаница (ДП), Доње Сухотно (ДС), Доњи Адровац (ДА), Катун (К), Краљево (Кв), Крушје (Кш), Лознац (Л), Лужане (Лж), Мали Дреновац (МД), Мозгово (Мг), Прћиловица (Пћ), Студлина (СД), Тешица (Т), Трњане (Тн) и Честа (Ч). Уз пуни назив села, у загради су наведене скраћенице које су коришћене у раду.

⁵ *Лазар* је име хебрејског порекла (Грковић, 1977, стр. 117).

⁶ *Чеда* је облик за који Милица Грковић (1977, стр. 209) истиче да је добијен од *Чедољуб*, *Чедомир* и сл., те да је сходно томе у питању хипокористик. Према наводима

Двочлани микротопоними: *Бојденов њив* (РАП, 2022, стр. 60; гроб Т)⁷; *Владино њоље* (пољана МД)⁸; *Заимове њиве* (њиве које су биле у поседу Турчина Заима К)⁹; *Јанков дрѐ* (дрег у близини Јанкове куће Тн)¹⁰; *Јерѐмијева долѝна* (етно-фарма МД)¹¹; *Марков чаир* (РАП, 2022, стр. 188; забран на дрду)¹²; *Милѐново имање* (део села ДП)¹³; *Нојкино њоље* (пољана Кв)¹⁴; *Рамаданова*

наших информатора, *Чега* је лично име, те из тог разлога микротопоним *Чѐдино* сврставамо у ову групу. Мате Шимундић, такође, поменути облик наводи као хипокористик (Šimundić, 1988, стр. 60).

⁷ У питању је фонетска варијанта мушког личног имена *Бојдан*, за које Никола Родић констатује да је теофорично, да је често у јужнословенском народу и да се на српскохрватском подручју јавља и пре XI века (Родић, 1979, стр. 75–79). Петар Скок истиче да је у питању „muško ime, potvrđeno vrlo rano [...]. Ime je kršćansko i teoforično. Dávalo se prvobitno zaciјelo djetetu које су родитељи дуго желјели, па им га напoкон *bog dao* (Skok, 1971, стр. 182). Милица Грковић такође наводи да превод грчког имена значи – *гаи̑ од до̑а* (Грковић, 1977, стр. 38).

⁸ Попут личног имена *Чега* (видети фус. др. 6), Милица Грковић (1977, стр. 54) облик *Влада* наводи као хипокористик имена *Владимир*, *Владислав* и сл. Међутим, информатори са терена наводе да је у питању лично име, а не хипокористик, те микротопоним *Владино њоље* из тог разлога сврставамо у ову групу. С друге стране, Мате Шимундић пак лично име *Влада* наводи уз одредницу *Владан* (Šimundić, 1988, стр. 367).

⁹ Лично име *Заим* у српски антропонимски систем ушло је посредством турског језика. Абдулах Шкаљић под одредницом *Zaim* наводи да је у питању муслиманско мушко име (Škaljić, 1966, стр. 645). Податке добијене из казивања информатора о микротопониму *Заимове њиве* видети у Стефановић, 2024, стр. 188.

¹⁰ Милица Грковић за лично име *Јанко* наводи да је добијено од Јан, Јан(а) + ко (Грковић, 1977, стр. 103). На основу исказа информатора може се поуздано утврдити да антропоним *Јанко* у посматраном корпусу функционише као самостално лично име а не као хипокористични облик неког другог имена.

¹¹ У питању је библијско име старозаветног пророка (Грковић, 1977, стр. 105).

¹² Милица Грковић за име *Марко* наводи да је то име једног од четири јеванђелиста (Грковић, 1977, стр. 128).

¹³ И за име *Милен* Милица Грковић наводи да је у питању хипокористик изведен од корена мил + -ен (Грковић, 1977, стр. 132). Међутим, информатори недвосмислено наводе да име *Милен* има статус самосталног личног имена, које тако бележи и Мате Шимундић уз напомену да је добијено од придева *мил* (Šimundić, 1988, стр. 224).

¹⁴ Милица Грковић не наводи облик имена *Нојка* у свом речнику, с тим да помиње мушко лично име *Нојко* (Грковић, 1977, стр. 148), те да је изведено од Ној(а) + -ко. Када је реч о мушком личном имену *Нојка*, можемо претпоставити да је реч о облику имена твореног од основе *Ној* и суфикса -ка. Такође, претпоставка аутора је да је настало према узору на библијско име *Ној/Ноја*. Присуство мушких личних имена са наведеним суфиксом представља неретку појаву у српској антропонији, додуше лична имена овог типа сматрали бисмо архаичним. Нека од мушких личних имена које познаје српски антропонимски систем са суфиксом -ка су *Борика* (Грковић, 1977, стр. 42), *Вујка* (Грковић, 1977, стр. 58), *Рајка* (Грковић, 1977, стр. 169), *Дика* (Букумирић, 2015, стр. 180), *Јовка* (Јашовић, 2017, стр. 288) и др.

колиба (колиба у пољу Кв)¹⁵; Ранково кромѝришиѝе (шума Кв)¹⁶; Ристиѝина оѝрађа (шума Ч)¹⁷; Џесмина коса (шума Б)¹⁸.

Предлошко-падежне конструкције: *Код Гвозденов моѝти* (део преко потока у селу ДА)¹⁹; *Код Милојкову колибу* (њиве ДА)²⁰.

У систему ономастике, када се говори о личним именима, најчешће се мисли на њихово порекло. Овом приликом навешћемо мушка лична имена која се налазе у функцији детерминатива микротопонима према њиховом пореклу, те указати на њихову фреквенцију кроз Табелу 1. Најчешћа су имена словенског порекла (*Влада, Гвозден, Милојко, Милен, Ранко, Чегда*), потом имена хебрејског порекла (*Јанко, Јеремија, Лазар, Нојка*), оријенталног (*Заим, Рамадан, Џесмин*) и хеленског (*Боѝдан, Ристиѝа*), док је једно име латинског порекла (*Марко*).

Табела 1. Заступљеност мушких личних имена у микротопонимији према њиховом пореклу

Порекло мушких личних имена из микротопонима	Проценат
Словенско порекло	37,5%
Хебрејско порекло	25%
Оријентално порекло	18,75%
Хеленско порекло	12,5%
Латинско порекло	6,25%

Што се структуре микротопонима са мушким личним именом као детерминативом тиче, забележени су једночлани (*Лазарево, Чедино*)²¹ и двочлани називи (*Владино ѝоље, Заимове ѝиве, Јанков дрѝ* итд.), с тим да је двочланих забележено знатно више, те бисмо то могли издвојити као једну од одлика испитиваног подручја. Такође, своје место у поменутом структурном систему нашле су и предлошко-падежне конструкције (*Код*

¹⁵ Мушко лично име *Рамадан* припада слоју оријенталних личних имена и муслиманског је порекла. „Nadijeva se obično djetetu koje se rodi u mjesecu posta ramazana” (Škaljić, 1966, стр. 530).

¹⁶ За лично име *Ранко* Милица Грковић наводи да је изведено од Ран(а) + -ко, али да може бити и од придева ран(и) + -ко (Грковић, 1977, стр. 170).

¹⁷ О мушком имену *Ристиѝа* Милица Грковић пише да је исто попут *Христиѝа*, али без иницијалног х (Грковић, 1977, стр. 173), за које пак наводи да је хипокористик имена *Христиѝивој, Христиѝофор* и сл. (Грковић, 1977, стр. 205).

¹⁸ Реч је о фонетској варијанти мушког личног имена *Јасмин*.

¹⁹ Милица Грковић наводи да је придев *Гвозден* узет за лично име (Грковић, 1977, стр. 63). Исто додају и Мате Шимундић (1988, стр. 136) и Владимир Поломац (2022, стр. 521).

²⁰ Када пише о овом личном имену, Милица Грковић издваја две варијанте његовог добијања, и то: Милој(е) + -ко и мил + -ојко (Грковић, 1977, стр. 134).

²¹ У нашој грађи именовање једночланих микротопонима врши се искључиво исказивањем присвојности у средњем роду. Примера ради, у прешевском крају именовање се врши додавањем одређених суфикса на лично име (Трајковић, 2011, стр. 79).

Гвòзденoв мòсї, Кoд Милòјкoву кoлибy). Апелативи кòји учествују у стварању вишечланих микротопонима јесу *бреї, їрoб, долина, имање, колиба х2, коса, крoмїїришїїє, мoсїї, њиве, oїрађа, їoље х2, чаир*.

У наведеном корпусу може се код апелатива кòји учествују у образовању микротопонима уочити старији топономастички слој *nomina topographica* (*бреї, долина, їoље* и сл.), али јасно до изражаја долазе и именовања са апелативима у другом делу узрокована човековим радом, кòјих је уједно и више. Бројнија заступљеност ових апелатива у грађи сасвим је очекивана. Микротопоними са антропонимом у основи, посебно са мушким личним именом, по правилу настају у вези са простором кòји је у непосредној вези са људском делатношћу и власничким односима, будући да управо ту постоји потреба за прецизном идентификацијом и разграничењем. Стога се лична имена чешће везују за обрадиве површине, поседе и објекте (*њиве, имања, колибе* и сл.), него за природне облике терена (*брег, долина*), кòји се именују превасходно дескриптивно. Структура микротопонима изражена у процентима приказана је у Табели 2.

Табела 2. Заступљеност микротопонима са мушким личним именом као детерминативом према њиховој структури

Тип микротопонима	Проценат
Једночлани микротопоними	12,5%
Двочлани микротопоними	75%
Предлошко-падежне конструкције	12,5%

Поред мушких личних имена, као детерминативи, јављају се и женска лична имена. Иако знатно мање неголи мушка, што је и очекивано, будући да је кроз историју на испитиваном подручју јавна улога жене била готово невидљива и да је сваки вид земљишта формално био у поседу мушкарца, ипак су забележена четири микротопонима овог типа, и то двочлане структуре.

Двочлани микротопоними: *Зòрина їрoдaвница* (сеоска продавница Кв)²²; *Лaлина їрoдaвница* (сеоска продавница Кв)²³; *Мирoсинкино имaње* (*њиве* ДС)²⁴; *Наїиaшина їрoдaвница* (сеоска продавница Кв)²⁵.

²² Милица Грковић наводи да је женско лично име *Зора* добијено од *Зорислава*, али и да је могуће да је назив за доба дана – зора – узет за лично име (Грковић, 1977, стр. 255), што наводи и Мате Шимундић (1988, стр. 383).

²³ За женско лично име *Лала*, Милица Грковић наводи да је у питању преузимање назива цвећа за лично име, али оставља могућност да је у питању хипокористик од имена *Лазарка* или *Лайинка* (Грковић, 1977, стр. 270). Назив цвећа у основи помиње и Мате Шимундић (1988, стр. 187).

²⁴ О женском личном имену *Миросинка* Милица Грковић не наводи никакве податке (Грковић, 1977), док Мате Шимундић истиче да је у питању хипокористик женског личног имена *Миросина* (1988, стр. 241).

²⁵ *Наїиaша* је женско лично име преузето из руског ономастикона. Милица Грковић га сматра хипокористичним обликом имена *Наїиaлија* (Грковић, 1977, стр. 285), што помиње и Мате Шимундић (1988, стр. 249).

С обзиром на то да на терену бележимо свега четири микротопонима са женским личним именом као детерминативом и да су сва женска лична имена различитог порекла и двочлана по структури, нећемо их табеларно приказивати како не бисмо оптерећивали текст. Словенског порекла су женска лична имена *Миросинка* и *Наѣиаша*, с тим да је *Наѣиаша* преузето из руског ономастикона, персијског је *Лала*, а категорији самотворних имена припада женско лично име *Зора*. Што се њихове структуре тиче, сви микротопоними су двочланог типа са женским личним именом у првом и апелативом у другом делу. Апелативи који овде учествују у образовању микротопонима су *имање* и *ѣродавница* хЗ.²⁶

Значајно место у микротопонимији алексиначке околине заузимају и мушки хипокористици. Они су нарочито погодни за именовање њива, ливада, пашњака итд., будући да одражавају блискост, неформалност и социјалну интеракцију унутар једне заједнице. У нашој грађи забележена су двадесет и два микротопонима са мушким хипокористиком у позицији детерминатива.

Двочлани микротопоними: *Бајино имање* (*Баја* < хип. мушког личног имена *Балиа*; њиве Г); *Бајина колиба* (*Бајиа* < хип. мушког личног имена *Брајислав*; колиба Кв); *Бојина дашиа* (*Божа* < хип. мушког личног имена *Божидар*; њиве ДА); *Вејина колиба* (*Веља* < хип. мушког личног имена *Вељко*; колиба Кв); *Грујчине њиве* (*Грујча* < хип. мушког личног имена *Грујца*; њиве ДС); *Дикина колиба* (*Дика* < хип. мушког личног имена *Димитрије*; колиба Кв); *Ђурлино дрдо* (*Ђурла* < хип. мушког личног имена *Ђурађ*; дрдо Бц); *Зимов ѣуји* (*Зим* < хип. мушког личног имена *Злајимир*; шума Кв); *Лејина рѣја* (*Леја* < хип. мушког личног имена *Александар*; јама ДС); *Мајине њиве* (*Маја* < хип. мушког личног имена *Милујин*; њиве К); *Мејина колиба* (*Межа* < хип. мушког личног имена *Михајло*; колиба Кв); *Мијзрина колиба* (*Миздра* < хип. мушког личног имена *Милорад*; колиба Кв); *Мијин дунар* (*Миша* < хип. мушког личног имена *Милан*; сеоски дунар ДА); *Мијино дрдо* (*Миша* < хип. мушког личног имена *Мирослав*; дрдо Бц); *Пејин ѣош* (*Пеца* < хип. мушког личног имена *Предрај*; њиве ДА); *Пујин дрѣ* (*Пула* < хип. мушког личног имена *Павле*; брег К); *Сѣјин врѣк* (*Сенја* < хип. мушког личног имена *Аксентије*; шумак ДА); *Смајлов шумак* (*Смајл* < хип. мушког личног имена *Исмаил*; њиве ДА); *Сѣјанков лаз* (*Сѣјанко* < хип. мушког личног имена *Сѣјанисав*; шумски пут Кш); *Сѣјолейове њиве* (*Сѣјоле* < хип. мушког личног имена *Сѣјојан*; њиве ДС); *Тојина колиба* (*Тома* < хип. мушког личног имена *Томислав*; колиба Кв); *Цвејинска маја* (*Цвеја* < хип. мушког личног имена *Цвејан*; сокак Г).

²⁶ У прилици смо да приметимо да се микротопоними са апелативима *ѣродавница* и *имање* именују према жени онда када је она субјект у чијем је власништву именовани објект. То се веома ретко дешава на терену и најчешће су власнице поменутих објеката удовице или самосталне, неударе жене.

Структурно гледано, сви микропоними овог типа творени су према моделу присвојни придев мушког хипокористика + апелатив. Нису забележени једночлани микропоними са мушким хипокористиком као детерминативом, а као апелативи који учествују у образовању двочланих микропонима јављају се *дашџа*, *дрдо х2*, *бреј*, *дунар*, *врдок*, *имање*, *колиба х6*, *лаз*, *мала*, *њиве х3*, *јуџи*, *руја*, *ћош*, *шумак*.

Женски хипокористик забележен је само у једном примеру, и то: *Луџин чаир* (Луна < хип. женског личног имена *Милунка*; ливада ДА)²⁷. Апелатив који учествује са женским хипокористиком у формирању микропонима је *чаир*.

Лични надимци као неслужбена антропонимска категорија формирају се на темељу физичких, социјалних и професионалних карактеристика појединца. Њихова употребна вредност посебно долази до изражаја у ужим друштвеним заједницама. Стога локална препознатљивост по надимцима омогућава њихову примену при именовању микропонима. Без даље семантичке анализе, микропоними са личним надимком у функцији детерминатива биће наведени ниже у раду. Укупно су забележена двадесет и четири микропонима овог типа, једночлана и двочлана по структури, с тим да један облик представља предлошко-падежну конструкцију.

Једночлани микропоними: *Ђевенојино* (њиве ДА); *Подосово* (њиве Бц); *Ђуруџи* (сокак Г).

Двочлани микропоними: *Абацино имање* (дрдо ДП); *Бркина ливада* (пољана, ливада Б); *Дундин бреј* (брег Тн); *Жљунарова колиба* (колиба Кв); *Жљунарови дорови* (шумак Кв); *Канџина сџура* (стругара Кв); *Макина чука* (дрдо Бц); *Манџичке њиве* (њиве ДА); *Меанџиски бреј* (брег К); *Мехина кафана* (сеоска кафана Кв); *Новерска колиба* (колиба Кв); *Пурина колиба* (колиба Кв); *Сумин сокак* (сокак Лж); *Ђурин лаз* (РАП, 2022, стр. 327; пропланак Т); *Ђерова пољана* (ливада Кв); *Џоцина сџура* (стругара Кв); *Чкемдини ораси* (имање Тн); *Чојдин сокак* (сокак Лж); *Чокулина колиба* (колиба Кв); *Чучуљаина чесма* (РАП, 2022, стр. 352; лок. чесма на Буковику Мг).

Предлошко-падежне конструкције: *Појок код Џивџанову појају* (поток Кв).

Посматрано са структурног аспекта, забележени су једночлани (*Ђевенојино*, *Подосово*, *Ђуруџи*) и двочлани микропоними (*Абацино имање*, *Мехина кафана*, *Чокулина колиба* итд.) овог типа, а као знатно чешћи тип именовања издваја се конструкција присвојни придев личног надимка + апелатив. Такође, на испитиваном терену забележена је и једна предлошко-падежна

²⁷ Милица Грковић у *Речнику личних имена код Срба* уз одредницу *Луна* наводи да је то женско име настало од *Милунка* (Грковић, 1977, стр. 272), што се потврђује и код нас на терену. С друге стране, Мате Шимундић истиче да је у питању женско лично име добијено према именици *луна*, тј. *Месец (на небу)* (Šimundić, 1988, стр. 199).

конструкција (Поѿѿок код Цивца̀нову ѿѿѿѿѿу). Апелативи код овог типа микроѿпонима су борови, бреѿ х2, имање, кафана, колиба х4, лаз, ливада, њиве, ораси, ѿѿѿѿѿа, ѿѿѿана, сокак х2, сѿѿруѿара х2, чесма, чука.

Табела 3. Заступљеност микроѿпонима са мушким личним надимком као детерминативом према њиховој структури

Тип микроѿпонима	Проценат
Једночлани микроѿпоними	12,50%
Двочлани микроѿпоними	83,33%
Предлошко-падежне конструкције	4,17%

У грађи којом располажемо забележено је петнаест фамилијарних надимака као детерминатива за именовање микроѿпонима: Деја̀новска ло̀ѿза (виногради ДА)²⁸; Деја̀новска оѿра̀ђа (пашњак ДА); Јанковски дунар (бунар К); Јевре́мовски сока̀к (сокак Кш); Ка́чарски сока̀к (сокак Кв); Ла̀зиће́вски врба̀ѿи (пољана Гч); Ла̀зиће́вски мо̀с (мост Гч); Пеѿѿро́вски сока̀к (сокак Кш); Скелеѿиско (РАП, 2022, стр. 297; имање Пћ); Смајалѝцко (њиве ДА); Сѿѿамѿнковски бранѝѿи (шумаци Кв); Сѿѿамѿнковско има̀ње (имање Кв); Сѿѿѿѿанкиѿке њиве (њиве Гљ); Цавалѝско / Цаволѝско (њиве Тн ДА).

Забележена је и једна предлошко-падежна конструкција: Код Па̀вловѿи (сокак Ч).

Табела 4. Заступљеност микроѿпонима са фамилијарним надимком као детерминативом према њиховој структури

Тип микроѿпонима	Проценат
Једночлани микроѿпоними	20%
Двочлани микроѿпоними	73,33%
Предлошко-падежне конструкције	6,67%

Презименима у микроѿпонимима постиже се најпре повезаност одређене породице/лозе са именованим простором. Поред тога, указује се и на економску или социјалну доминацију породице чије је презиме детерминатив у микроѿпониму. На географски релативно блиским подручјима

²⁸ За лично име Дејан, Милица Грковић наводи само да је добијено по моделу Деј(а) + -ан (Грковић, 1977, стр. 73), док Мате Шимундић наводи да је настало „od staroga pt. dějan, dějati – činiti, raditi (uspor. dje-lo)” (Šimundić, 1988, стр. 70). Иако је први део микроѿпонима Деја̀новска ло̀ѿза и Деја̀новска оѿра̀ђа изведен од личног имена, у конкретним примерима он не реферише само на појединца, већ и на породични колектив. Стога се овај тип именовања може посматрати на граници између микроѿпонима са мушким личним именом у основи и фамилијарним надимком, односно као посебан подтип посесивних назива мотивисаних породичним именовањем. Уз поменућу важну напомену, овом приликом сврстаћемо га у групу фамилијарних надимака.

у односу на истраживану средину, именовање микротопонима са презименом као детерминативом веома је ретко (Богдановић, 2005; Савић, 2022). У селима алексиначке околине то није случај, већ се презимена фамилија често налазе у функцији детерминатива двочланих микротопонима. Према томе, забележена су двадесет и три микротопонима овог типа, једночлане и двочлане структуре, уз функционисање презимена у предлошко-падежним конструкцијама.

Једночлани микротопоними: *Бошковица* (шума МД); *Лачићи* (пољана К); *Павићи* (сокак Тн); *Рашићско / Рашићко* (имање ДА); *Штјекичко* (имање Тн).

Двочлани микротопоними: *Ђокићев крушкар* (воћњак ДА); *Жикичко имање* (брдо ДП); *Јоцићева колиба* (колиба Кв); *Лазички сокак* (сокак Кш); *Ленкићев сируд* (шљунак Тн); *Луџићево сокаче* (сокак Тн); *Миливојевића чука* (РАП, 2022, стр. 192; њиве СД); *Милошевички сокак* (сокак Кш); *Мошићева колиба* (колиба Кв); *Перички дрет* (дрег Г); *Петровићево језеро* (Гч); *Петровићки воћарник* (воћњак МД); *Сеџијкићеви шљиваци* (воћњак Тн); *Столићки луј / Столићки луј* (њиве ДА); *Цвејкова мала* (сокак Г); *Цвејковички сокак* (сокак Кш); *Шидићев дрет* (дрег Б).

Предлошко-падежне конструкције: *Код Величковићи* (сокак Кв); *Код Војиновица* (сокак Ч); *Код Качаревци* (сокак Ч).

У нашој грађи бележимо једночлане (*Лачићи*, *Павићи* итд.) и двочлане називе (*Јоцићева колиба*, *Мошићева колиба*, *Шидићев дрет* итд.), с тим да антропоними са презименом као детерминативом функционишу и у предлошко-падежним конструкцијама (*Код Величковићи*, *Код Војиновица* итд.). Прегледности ради, заступљеност ових микротопонима приказана је у Табели 5. У алексиначкој околини врло је продуктиван предлог *код*, будући да су микротопоними овог типа творени једино уз помоћ њега. Предлог *код* при оваквим именовањима има „функцију правог предлога, будући да се њиме одређује близина појму који је препознат као оријентир” (Обрадовић, 2020, стр. 130).

У материјалу са испитиваног подручја уз двочлане микротопониме са презименом као детерминативом забележени су следећи апелативи: *дрет* х2, *воћарник*, *имање*, *језеро*, *колиба* х2, *крушкар*, *луј*, *мала*, *сокак* х3, *сокаче*, *сируд*, *чука*, *шљиваци*.

Табела 5. Заступљеност микротопонима са презименом као детерминативом према њиховој структури

Тип микротопонима	Проценат
Једночлани микротопоними	20%
Двочлани микротопоними	68%
Предлошко-падежне конструкције	12%

Етницима или етнoнимима у микрoтопонимији јасно се дa уочити процес миграционих кретања или контаката различитих етничких група на једном простору и њима се указује најпре на присуство одређене заједнице у прошлости, те тако етнoнимима који се јављају у микрoтопонимији могу бити у вези са правцима досељавања становништва, етничким саставом становништва, друштвено-историјским догађајима итд. (Обрадовић, 2024, стр. 118).

Албанци: Албaнски мoсѣи (Кв); Власи: Влaшка ѣaдина (ДС); Дикавци: Дикaвски крај (Тн); Турци: Тyрска њивa (ДА), Тyрски ѣрoдови (ДП); Цигани: Цијaн мaлa (Кв), Цијaнске њиве (Ч), Цијaнски брeѣ (Тн), Цијaнски ѣуѣи (Тн); Црногорци: Црноѣрски брeѣ (Тн), Црноѣрски сокак (Кв); Шопови: Шoјско лoјзе (Тн).

Будући да су сви микрoтопоними овог типа по својој структури двочланог типа, такође сматрамо да нема потребе за табеларним представљањем њихове структуре. Апелативи који учествују у образовању ових микрoтопонима су *брeѣ* x2, *ѣрoдови*, *крај*, *лoјзе*, *мала*, *мoсѣи*, *њивa*, *њиве*, *ѣaдина*, *ѣуѣи*, *сокак*.

Увидом у грађу која подразумева етник или етнoним у микрoтопонимима дa се приметити миграционо насељавање становништва на простор Алексиначког Поморавља из више различитих крајева – са југа (Албанци, Дикавци), са истока (Власи, Шопови) и са запада (Црногорци). С друге стране, будући да је највећи број микрoтопонима забележен са егзонимом *Цијани* у функцији детерминативa, важно је истаћи да су они на простор Алексиначког Поморавља махом досељавани из економски неразвијених делова јужне Србије, и то понајвише из Владичиног Хана, Сурдулице, Бабушнице и сл. (Стефановић, 2024, стр. 8, фус. 3).

Микрoтопоним *Сѣриковац* Б, иако мотивисан сродственом терминологијом, уврстили смо такође у анализирани корпус и посматрамо га као микрoтопоним са антропонимом у основи.

Анализа антропонима који учествују у образовању микрoтопонима алексиначке околине показала је да антропонимски слој представља прилично продуктиван и развијен мотивациони слој при именовању, те тако сведочи о високом степену интегрисаности антропонима у просторни номинациони систем. Потврђено је укупно 120 микрoтопонима са различитим антропонимским категоријама у детерминативној позицији, што недвосмислено указује на висок степен интегрисаности антропонимије у топонимијски систем алексиначке околине. Притом, неуједначена заступљеност примера у појединим категоријама није случајна, већ је условљена комплексним деловањем друштвено-историјских, културолошких и социолингвистичких фактора. Доминација микрoтопонима са презименима, мушким личним надимцима и мушким хипокористичима као детерминативима јасно упућује на снажну повезаност именованог простора са породичном традицијом и, пре свега, мушком линијом идентитета. Оваква структура одражава патријархални модел друштвене организације, у којем су власнички односи,

друштвени углед и економска моћ били концентрисани у рукама мушкараца, што је директно утицало и на начин именовања. Насупрот томе, ограничена заступљеност женских личних имена, хипокористика и личних надимака у микротопонимима сведочи о маргинализованој јавној и имовинској улози жене у традиционалној заједници. Структурно гледано, уочена доминација двочланих микротопонима указује на потребу за прецизнијом идентификацијом и диференцијацијом простора унутар заједнице. Апелативни део најчешће је узрокован човековим радом (*колиба*, *ливада*, *њива* и сл.), што додатно потврђује да је именовање простора тесно повезано са људском делатношћу, власничким односима и свакодневним животом на селу. Једночлани облици и предлошко-падежне конструкције су мање фреквентни, али функционално значајни. Вишечлани облици микротопонима нису забележени на терену. Изведени закључци, поред тога што допуњују слику о ономастичком систему алексиначке околине, отварају могућност за даља истраживања односа антропонимског и топонимијског система српске ономастике.

Литература

- Богдановић, Н. (1980). Топоними антропонимске основе у сливу горњег тока Сврљишког Тимока. У: Б. Видоески, Б. Конески и Т. Стаматоски (ур.), *Втора југословенска конференција* (стр. 41–45). Скопје: Македонска академија на науките и уметностите.
- Богдановић, Н. (1986). Двочлани топоними у долини Височице. *Пирошки зборник*, 14, 16–22.
- Богдановић, Н. (2005). Микротопонимија Сврљига. *Ономастолошки прилози*, XVIII, 39–180.
- Богдановић, Н. и Радоман Цветићанин, М. (2022). *Речник Алексиначкој Поморавља*. Алексинац: Центар за културу и уметност.
- Букумирић, М. (2015). *Ономастика централној Косова*. Београд: Српска академија наука и уметности.
- Грковић, М. (1977). *Речник личних имена код Срба*. Београд: „Вук Караџић”.
- Жугић, Р. (2016). Лична имена у микротопонимији јабланичког краја. *Годишњак за српски језик*, 14, 95–113.
- Јашовић, Г. (2017). Творбена структура мушких и женских личних имена забележених у сливу реке Косанице. *Зборник радова Филозофског факултета у Приштини*, XLVII (4), 283–300. <https://doi.org/10.5937/ZRFFP47-14297>
- Обрадовић, М. (2020). Антропонимија у топонимији левачких села око Каленићке реке. У: М. Ковачевић и Ј. Петковић (ур.), *Савремена истраживања језика и књижевности*, XI/1 (стр. 127–139). Крагујевац: Филолошко-уметнички факултет.
- Обрадовић, М. (2024). *Топонимија Левча* (необјављена докторска дисертација). Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац.
- Поломац, В. (2022). Мушка имена у Поменику манастира Св. Тројице (Пљевља, XVI век). *Црквене студије*, 19, 513–527. https://doi.org/10.18485/ccs_cs.2022.19.19.32
- Родић, Н. (1979). О имену Богдан. *Ономастолошки прилози*, I, 75–79.

- Савић, С. (2022). Из ономастике Запања – микротопонимија запањског села Тасковићи. У: С. Гудурић, Ј. Дражић и М. Стефановић (ур.), *Језици и културе у времену и простору* X/1 (стр. 217–226). Нови Сад: Филозофски факултет.
- Стефановић, Д. (2024). *Ономастика Алексиначкој Поморавља* (необјављена докторска дисертација). Филозофски факултет, Косовска Митровица.
- Трајковић, Т. (2011). Антропонимија прешевске микротопонимије. У: Д. Поповић Срдановић (прир.), *Име у култури Срба и Бујара* (стр. 79–88). Ниш: Филозофски факултет.
- Шћепановић, М. (2007). *Микротопонимија и јовор Дробњака* (необјављена докторска дисертација). Филолошки факултет, Београд.
- Pižurica, M. (1976). Antroponimija u toponimiji Rovaca. У: Ј. Ђонових (ур.), *Прва југословенска ономастичка конференција* (стр. 103–122). Тиват: Црногорска академија наука и умјетности.
- Skok, P. (1971). *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskog jezika*, knj. I. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Šimundić, M. (1988). *Rječnik osobnih imena*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Škaljić, A. (1966). *Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku*. Sarajevo: Izdavačko preduzeće „Svjetlost”.

Dušan R. STEFANOVIĆ

University of Priština in Kosovska Mitrovica

Faculty of Philosophy

Kosovska Mitrovica (Serbia)

Anthroponyms in the Microtoponyms of the Aleksinac Area

Summary

This paper examines anthroponyms (male and female personal names, male and female hypocoristics, male nicknames, surnames, ethnics, and ethnonyms) involved in the formation of microtoponyms in the Aleksinac region. The primary focus is on structural analysis, complemented by semantic observations on other anthroponymic categories where relevant. The analyzed material reveals the extensive presence of anthroponyms in the local microtoponymy, making this study a logical continuation of our previous onomastic research on the Aleksinac area.

Keywords: anthroponymy; microtoponymy; onomastics; Aleksinac Pomoravlje.

Овај чланак је објављен и дистрибуира се под лиценцом *Creative Commons ауторство-некомерцијално 4.0 међународна* (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).

This paper is published and distributed under the terms and conditions of the *Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International* license (CC BY-NC 4.0 | <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).